

Tūkak Teatret

af Reidar Nilsson

Reidar Nilsson, som leder Tūkak Teatret, har sin uddannelse indenfor teater fra bl.a. Nordisk Teaterlaboratorium for Skuespillerkunst, Odin Teatret, Holstebro, og fra fransk mime-teater. Han har som skuespiller turnéret og holdt kurser og seminarer i en række europæiske lande. Han har undervist ved Dramatik-linien på Holstebro Højskole. Sin baggrund for, og interesse for Grønland, har Reidar Nilsson for det væsentligste fra de sidste tre år, hvor han har boet og delvis arbejdet i Grønlænderhuset i Holstebro, samt fra sit samarbejde med Komiteen for Grønlandsk Kunst idag. Sin praktiske teatererfaring med grønlændere har Reidar Nilsson fået gennem dramatisering

og indstudering af forestillinger baseret på eskimoiske sagn.

Tūkak Teatret er, efter indstilling fra Teaterrådet, anerkendt af Ministeriet for Grønland som støtteberettiget uddannelsessted for grønlandske skuespillere. Elever ved Tūkak Teatret kan få støtte fra Stipendieudvalget på linie med andre uddannelsessøgende.

Teatret har modtaget støtte fra bl.a. Ministeriet for kulturelle Anliggender, Ministeriet for Grønland, Grønlands Landsråd, Nordisk kulturfond, Ringkøbing Amt, Grønlands Oplysningsforbund, en række grønlandske kommuner, foruden mange private og offentlige fonds og legater.

Indledning – baggrund

„Der var engang en tid, da menneskene ingen glæder havde; hele deres liv var arbejde, mad, fordøjelse og søvn. Den ene dag gik som den anden; de sov ind efter slid for kun at vågne til det samme. Og deres sind fortæredes af ensformighed ...“

Således indledes det gamle, eskimoiske sagn om hvorledes Festens hellige gave kom til mennesket. Det handler om en ung mand, der bliver bragt til den gamle ørnemoder, for at lære festens gave at kende. „Mennesket er ensomt, og det lever uden livsglæde, fordi det endnu ikke forstår festens gave,“ – fortalte hun. Den unge mand bringer denne visdom til mennesket som en gave fra ørnen.

Dette sagn blev starten for Tūkak Teatret.

Til 5-års jubilæet i Grønlænderhuset i Holstebro, marts 1975, fremførte vi en dramatiseret udgave af fortællingen. Fire grønlandske „skuespillere“ omskabte sagnet til en grønlandsk teaterforestilling. Arbejdet blev lagt op efter erfaringer fra det eksperimenterende teater, hvor skuespilleren gennem frie improvisationer finder frem til en kerne i sig selv – dvs. at de selv oplevede glæden ved denne gamle form for menneskeligt samvær. Dette selvoplevede blev brugt som de vigtigste hjørnesteene i forestillingen, og flettet ind i sagnet, som Knud Rasmussen fik det fortalt.

Reaktionen fra publikum (2/3 grønlændere og 1/3 danske) var overstrøm-

mende og tankevækkende. Fra unge såvel som fra gamle, blev der udtrykt et håb om at derne form for forestillinger skulle vises for et grønlandsk publikum, i særdeleshed i Grønland. Forestillingen havde sat gang i fantasien – åbenbaret et savn. For mange havde den medvirket til at vække længsler til live, som de længe havde undertrykt, eller som de, navnlig for de unge, ikke var klar over at de havde boende i sig. Nogle sammenlignede den intense atmosfære i rummet med den i et fangerhjem, hvor der blev fortalt qivittoq-historier. Dette viste os klart, at der er et stort behov for et eskimoisk teater – et teater med grønlandske skuespillere, der viser forestillinger på grønlandsk, bygget over eskimoisk stof. Dette følte vi som en stor opgave. Vi besluttede, at vi ville skabe dette teater – TUKAK' TEATRET. Vi valgte harpunspidsen – Tūkak – som vort symbol. Harpunen, der med fuld kraft slynges mod målet, men som med linen er fast forankret i udgangspunktet.

Vi føler som sagt stærkt behovet for et etnisk teater – behovet for at få vækket denne urfølelse af stolthed og ægthed – vise dette værdifulde, som ethvert menneske har boende i sig.

Vi tror, det vil kunne hjælpe med den noget beklemt følelse mange har af at tilhøre en minoritet. Vi tror, det vil kunne hjælpe mange forældre, at de får vide, hvor store værdier, de har at kunne videregive til deres børn. Vi tror, det vil kunne hjælpe mange unge, der føler sig rodløse, til igen at finde vejen ind til sig selv og sin etniske arv.

Men også for et ikke-eskimoisk publikum mener vi, at et sådant teater på en

helt ny måde vil kunne rette opmærksomheden mod de kvaliteter, særegenheder og den ægthed, denne kultur er bærer af.

En gammel eskimokvinde fortalte, at ånderne skulle påkaldes med friske ord; slidte sange måtte aldrig benyttes. I dyb tavshed sad de i mørket og tænkte. Denne stilhed kaldte de Qarrtsiluni.

„Under et kort møde,“ sagde Knud Rasmussen, „og i et eneste ord, gav hun mig sin simple vurdering af den ydmyge alvor, der skal til, om man virkelig vil give andre del i noget, som kommer fra menneskesindets hellige dyb. Qarrtsiluni.“

Levendegørelsen og åndeliggørelsen af et etnisk teater må, som for alt andet ægte teater, tage udgangspunkt i roden hos hvert enkelt individ. Vejen til denne kilde går gennem de gamle sagn, myter og symboler – som ikke er uægte symboler, men levende, virkende billeder, der vækker underbevidstheden og fører mennesket tilbage til sig selv. Baseret på den selvoplevede ægthed hos skuespilleren, har vi den eneste mulighed for at trænge ned bag maskerne og glemselens slør hos tilskueren – og vække impulser til live, der måske kan være spiren, der giver livet et nyt indhold. Altså – en forestillingsform, der er enkel i sin handling, således at alle kan forstå den, men som samtidig er dybt rodfæstet i noget urmenneskeligt – og hvor hver enkelt tilskuer vil kunne hente en dyb, personlig oplevelse. Ikke et fladt, nationalromantisk skuespil – men en del af ens egen virkelighed, slynget ud i rummet i en søgen efter at nå og nære nyt liv hos de hungrende.

Målsætning

Vi tager sigte på at uddanne grønlandske skuespillere, som vil arbejde for, på langt sigt, at danne et teatercentrum i Grønland, for derigennem at være med til at skabe en aktiv kulturpolitik.

Vi mener, at et grønlandsk teater vil kunne blive en brobygger mellem den gamle og den nye kultur, og at et sådant teater vil kunne blive et vigtigt led i hele det grønlandske kulturbillede.

Teatret har lange traditioner i Grønland, navnlig intimteatret, eller det lille teater. Er man tilstede når en af de gamle fortællere sætter igang, vil man kunne iagttage, at ikke alene ordet tages i brug: Hele kroppen, ansigtet og ikke mindst øjnene er vigtige udtryksmidler i „forestillingen“. Ser man på tilhørerne, opdager man, at de lever med og næsten åndeløst følger fortællerens mindste bevægelser og skiftende rytmer.

Dette er ægte teater, hvor fortælleren (skuespilleren), gennem ordet og kroppens sprog, formidler en dyb oplevelse til tilhøreren (publikum), der i den intense, fortættede atmosfære glemmer tid og sted, og lader sig føre med ud på havet til et fangereventyr, eller måske til fjelds på jagt efter en qivittoq – en rejse, som gav styrke i ånden.

Dette var det grønlandske teater, og det fandtes i ethvert fangerhjem. Vi vil søge at videreføre dette teater – at genskabe den nære kontakt mellem fortælleren og tilhøreren – bygge bro mellem den gamle tids tanker og det nye Grønland.

I det grønlandske teatercentrum skal, foruden vor egen forestillingsaktivitet og turnévirkksomhed, også udvikles en

pædagogisk afdeling, der skal bestå af en elevskole og et kursuscenter.

Vi vil søge at videregive de erfaringer, vi forventer at høste, ved at invitere interesserede, som har lyst til at arbejde med teater i en eller anden form, til at følge vores arbejde i en periode, for så at vende tilbage hvor de kom fra, for at starte en eller anden aktivitet.

Vi håber at kunne arrangere kortere kurser og seminarer for skoler, fritidsaktiviteter og andre interesserede fra de grønlandske byer og småsteder.

Hvordan arbejdet er tænkt lagt op

Når fortælleren gav sin „forestilling“, byggede han på noget selvoplevet, eller noget han gennem en levende formidling havde fået del i. Dette skal også være vores grundlag. Derfor må vores arbejde være bygget på egne oplevelser gennem et langt improvisationsarbejde, og vi må selv bygge, skabe vore forestillinger.

Vi må søge ind i os selv og vor egen symbolverden – derfor må den gamle kultur være vores grundlag.

Vi skal bygge bro til det nye Grønland – derfor må vi holde os godt orienteret om hvad der sker i Grønland idag.

Gennem et indgående studium af gamle sagn, fortællinger, eventyr, mytologi, leveregler og sange, vil vi hente udgangspunktet for vores improvisationer. De dele af dette materiale, som fremdeles er levende i os – eller som vækkes tillive – vil danne brikkerne til den mosaik, som vil blive den færdige forestilling.

Dette arbejde kræver forskning i vores fysiske sprog og vor stemmes mulig-

„Typeskilt“ til „Festens gave“ af Reidar Nilsson.

heder. Fysisk træning, stemmetræning og arbejdet med det skriftlige kildemateriale vil blive vore daglige opgaver.

Denne fremgangsmåde skiller sig noget ud fra det traditionelle repertoire-teater, og vil få en form som vi kender fra mere utraditionelle teatre rundt om i Europa og Amerika. Gode resultater har et lignende projekt høstet med Balinesisk og Javanesisk teater, som for en tid tilbage gav et seminar om emnet i Holstebro.

Vi finder det i denne sammenhæng vigtigt, at gruppens skuespillere får et elementært kendskab til beslægtede eksperimenter og retninger indenfor mo-

derne teater, foruden en del teaterhistorie.

Det er imidlertid vigtig at fastslå, at gruppen skal hvile på et eskimoisk grundlag, og at det grønlandske sprog skal have en vigtig plads i gruppens arbejde. Til at varetage dette område har vi ansat stud. mag. Klaus Olsen som fast sprogkonsulent.

Sideløbende med forestillingsarbejdet vil vi søge at samle gamle grønlandske sange og melodier og præsentere disse ved egne arrangementer.

Vi tager sigte på mindst en turné til Grønland pr. produktion. Men vi vil også drive opsøgende virksomhed i grønlandske miljøer i Danmark. Den opsøgende virksomhed vil også indbefatte skoler, seminarer og andre interesserede instanser, for derigennem at udbrede forståelsen for den grønlandske kultur.

Kulturpolitik

Ved en optagelse til Grønlands Radio fornylig, fik vi følgende spørgsmål: „Hvilken kulturpolitik går Tūkax Teatret ind for?“

Vi var meget glade for det spørgsmål. Det er et af de mest grundlæggende politiske spørgsmål overhovedet. Det er ud fra svaret på dette spørgsmål alle andre politiske holdninger skal bygge. Et teater, et politisk parti, en bevægelse, en skole ol. uden en udtalt, aktiv kulturpolitik, er som en flyveplads uden start- og landingsbane.

Lad os se på dette begreb: *Kultur* – Hvad er det egentlig, der skjuler sig bag? Hvad betyder det?

Kultur er livsform. Livsform er den måde vi lever på. Hvad er så kultur-

politik? Jo, at finde frem til hvilken måde vi ønsker at leve på. Ønsker vi den nuværende udvikling? Hvis nej, hvorledes kan vi så vende denne?

Her tror vi, at vi må søge hjælp hos de døde – lytte til den visdom, som vore forfædre gennem mange liv har opnået og hentet næring fra.

Hvad var det for kvaliteter de gamle eskimoer byggede på, der satte dem i stand til at overleve i tusinder af år i et klima og under forhold, der er blandt de hårdeste og vanskeligste i verden?

Hvad gav eskimoerne den åndelige kraft og næring til at gennemleve alle kampe – alle trangstider?

Det er disse *kvaliteter* vi må hente op fra gravene – og give nyt liv. *Give nyt liv*. Vi skal vogte os for ikke at falde for fristelsen til at skabe en slags nationalromantisme. „Intet liv kan gro alene på fortiden,“ skriver Hans Lynge i sin introduktion til kataloget Grønlandsk kunst idag. Vi skal passe på ikke at placere forfædrene i låste glasmontrer i museernes haller, men aktivt lytte til dem – og *suge af deres visdom*.

Et af de vigtigste samlingspunkter og redskaber for et folk er *sproget* – *ordet*. En af de gamle siger herom: „Ordet er menneskets største magt. Med ord kan man sære eller glæde et menneske for livet. Såres man ved et våben, og såret læges, kan det stadig ses, men det smer ikke længere som det ord, der én gang er udtalt. Derfor er ordet menneskets største magt. Vi tror på Oqatip Kimia:

„Ordets magt“. En forunderlig kraft. Ordet er trolddom.“

Et folk uden et sprog er ikke et folk – derfor må dette være en af hjørnestenene i vor kulturkamp – at fremme det grønlandske sprog. Og ved hjælp af ordets magt og trolddom, vække *mennesket* til nyt liv – til kamp for bedre vilkår for ånden. Hans Lynge: „Det gælder at opnå så megen menneskelig kunnen som mulig.“

Den fysiske ramme

Det første år har Tūkak Teatret holdt til huse i Grønlanderhuset i Holstebro. Eftersom vor aktivitet er øget, har behovet for bedre egnede lokaliteter meldt sig. Den 15. august flyttede Tūkak Teatret til Dalgård i Fjaltring ved Lemvig. Her med Vesterhavet som nærmeste Nabo, vil vi få en teatersal og andre nødvendige arbejdsrum. Vi vil også bygge et kursuscenter op, hvor vi vil holde kurser med tilknytning til vores arbejde, som f. eks. minoritetsproblematik.

Tūkak Teatrets venner

Vi har adopteret ideen med en vennekreds, hvor mennesker, der er interesseret i at støtte os, moralsk og/eller økonomisk, kan blive medlemmer.

Vennekredsen får tilsendt løbende informationer om *Tūkak Teatret*, kommer sammen til vennearrangementer og bliver inviteret til vore forestillinger.